XALQARO STANDARTLARNI MILLIY AMALIYOTGA JORIY ETISH MASALALARI

Sobirov Zafarbek Sadirdin o‘g‘li
Toshkent kimyo-texnologiya instituti magistranti

Annotatsiya: Mazkur tezisda xalqaro standartlarni milliy amaliyotga joriy etishning nazariy va amaliy jihatlari, uning mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini ta’minlash hamda milliy iqtisodiyotning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini kuchaytirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda standartlashtirish tizimini xalqaro talablarga uyg‘unlashtirish jarayoni, milliy standartlarni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, texnik jihatdan tartibga solish, muvofiqlikni baholash va metrologik ta’minot bilan bog‘liq masalalar tahlil qilingan. Xalqaro standartlarni joriy etish jarayonida yuzaga keladigan texnik, tashkiliy, iqtisodiy va kadrlar bilan bog‘liq muammolar ko‘rib chiqilib, ularni bartaraf etish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: xalqaro standartlar, milliy standartlar, standartlashtirish, texnik jihatdan tartibga solish, muvofiqlikni baholash, metrologiya, sertifikatlashtirish, mahsulot sifati, raqobatbardoshlik, eksport, texnik talablar, xalqaro uyg‘unlashuv.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida davlatlar o‘rtasidagi iqtisodiy va savdo aloqalarining kengayishi mahsulot, ish va xizmatlarga qo‘yiladigan talablarning o‘zaro uyg‘un bo‘lishini taqozo etmoqda. Ayniqsa, xalqaro bozorda raqobatning kuchayishi ishlab chiqaruvchilardan mahsulot sifatini oshirish, xavfsizlik talablariga rioya qilish, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va xalqaro miqyosda tan olinadigan standartlar asosida faoliyat yuritishni talab qilmoqda.

Standartlashtirish ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish jarayonlarini tartibga solish, mahsulotlarning sifat ko‘rsatkichlarini belgilash, ularning xavfsizligini ta’minlash va iste’molchilar manfaatlarini himoya qilishning muhim vositalaridan biridir. Shu sababli milliy standartlashtirish tizimini xalqaro standartlar bilan uyg‘unlashtirish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasida ham texnik jihatdan tartibga solish va standartlashtirish tizimini xalqaro talablar asosida takomillashtirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. 2022-yil 3-noyabrda qabul qilingan “Standartlashtirish to‘g‘risida”gi Qonun standartlashtirish sohasidagi munosabatlarning huquqiy asoslarini belgilab berdi. Mazkur qonunda standartlashtirishning asosiy prinsiplari, standartlarni ishlab chiqish, qabul qilish va qo‘llash, shuningdek, xalqaro standartlarni milliy standartlashtirish tizimida qo‘llash bilan bog‘liq qoidalar belgilangan.

Xalqaro standartlarning milliy iqtisodiyotdagi ahamiyati

Xalqaro standartlar turli mamlakatlarda ishlab chiqariladigan mahsulotlar va ko‘rsatiladigan xizmatlarga nisbatan umumiy texnik, sifat va xavfsizlik talablarini shakllantirish imkonini beradi. Bunday standartlardan foydalanish mamlakatlar o‘rtasidagi texnik tafovutlarni kamaytiradi va xalqaro savdo munosabatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mahalliy o‘quv adabiyotlarida standartlashtirishning asosiy maqsadlaridan biri mahsulotlar, jarayonlar va xizmatlarning belgilangan talablarga muvofiqligini ta’minlash, ularning sifatini oshirish hamda ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilashdan iborat ekanligi ta’kidlanadi.

Xalqaro standartlarni milliy amaliyotga joriy etish orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilar mahsulotlarini xalqaro bozorlarga olib chiqish uchun zarur bo‘lgan texnik talablarni oldindan hisobga

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

olish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu esa eksport jarayonida yuzaga keladigan texnik to‘siqlarni kamaytirish va mahsulotlarning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Xalqaro va milliy standartlarning o‘zaro uyg‘unligi

Milliy standartlarning xalqaro standartlar bilan uyg‘unlashuvi texnik jihatdan tartibga solish tizimining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Bunda xalqaro standartlarning mazmuni, talablari va qo‘llash sohasi o‘rganilib, mamlakatning iqtisodiy, texnologik va ijtimoiy sharoitlari hisobga olingan holda milliy amaliyotga tatbiq etiladi.

Standartlarni xalqaro talablar bilan uyg‘unlashtirish jarayonida bir qator omillarni hisobga olish zarur. Jumladan:

- mamlakatdagi mavjud ishlab chiqarish texnologiyalarining holati;
- korxonalarning texnik va moliyaviy imkoniyatlari;
- mavjud o‘lchash va sinov vositalarining imkoniyatlari;
- mutaxassislarning kasbiy tayyorgarlik darajasi;
- muvofiqlikni baholash tizimining rivojlanganlik darajasi;
- milliy bozor va iste’molchilarning ehtiyojlari;
- xalqaro savdo talablarining o‘ziga xos xususiyatlari.

Shu sababli xalqaro standartni milliy amaliyotga joriy etish faqatgina hujjatni tarjima qilish bilan cheklanmasligi kerak. Uni amaliyotda qo‘llash uchun zarur bo‘lgan texnik, tashkiliy, metrologik va kadrlar bazasi ham shakllantirilishi lozim.

Xalqaro standartlarni joriy etishning mahsulot sifatiga ta’siri

Mahsulot sifati zamonaviy iqtisodiyotda korxona va mamlakat raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Xalqaro standartlar mahsulotning texnik xususiyatlari, xavfsizligi, sinov usullari, saqlash va tashish shartlari hamda boshqa muhim ko‘rsatkichlariga qo‘yiladigan talablarni tizimlashtirishga yordam beradi.

Mahalliy adabiyotlarda standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirishning o‘zaro uzviy bog‘liqligi alohida ko‘rsatiladi. Standartlarda mahsulotga qo‘yiladigan talablar belgilanadi, metrologiya ushbu talablarni aniq o‘lchash imkonini beradi, muvofiqlikni baholash esa mahsulotning belgilangan talablarga javob berishini aniqlashga xizmat qiladi.

Demak, xalqaro standartlarni joriy etish orqali korxonalarda mahsulot sifatini boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini shakllantirish imkoniyati kengayadi.

Xalqaro standartlarni joriy etishda metrologiyaning o‘rni

Xalqaro standartlarni amaliyotga joriy etishda metrologik ta’minot alohida ahamiyatga ega. Chunki mahsulot yoki texnologik jarayonning xalqaro standart talablariga muvofiqligini aniqlash uchun ishonchli va aniq o‘lchashlar amalga oshirilishi kerak.

Mahalliy metrologiya bo‘yicha adabiyotlarda o‘lchashlar birligini ta’minlash, o‘lchash vositalarining metrologik xususiyatlarini nazorat qilish, qiyoslash va kalibrlash masalalariga katta e’tibor qaratilgan.

Agar korxonada foydalanilayotgan o‘lchash vositalari talab darajasida bo‘lmasa, xalqaro standartlarda belgilangan sifat ko‘rsatkichlarini obyektiv aniqlash qiyinlashadi. Shuning uchun xalqaro standartlarni joriy etish bilan bir vaqtda metrologik infratuzilmani ham rivojlantirish zarur.

Muvofiqlikni baholash va sertifikatlashtirish

Xalqaro standartlarni milliy amaliyotga joriy etish muvofiqlikni baholash tizimini takomillashtirish bilan bevosita bog‘liq. Muvofiqlikni baholash orqali mahsulot, xizmat yoki jarayonning belgilangan talablarni bajarayotganligi aniqlanadi.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

Sertifikatlashtirish jarayonida sinov laboratoriyalari, inspeksiya organlari va boshqa muvofiqlikni baholash subyektlarining faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning texnik jihatdan kompetentligi va xolisligi xalqaro talablar asosida ta’minlanishi lozim.

Mahalliy adabiyotlarda sertifikatlashtirishning asosiy vazifalaridan biri iste’molchiga mahsulotning belgilangan talablarga muvofiqligi haqida ishonchli ma’lumot berish ekanligi ko‘rsatiladi.

Shu nuqtayi nazardan xalqaro standartlarni joriy etish jarayonida milliy muvofiqlikni baholash tizimining xalqaro talablarga mosligini ta’minlash muhim vazifalardan biridir.

Xalqaro standartlarni joriy etishda yuzaga keladigan muammolar

Xalqaro standartlarni milliy amaliyotga joriy etish bir qator muammolar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Eng avvalo, ayrim xalqaro standartlarning mazmunini milliy tilga sifatli tarjima qilish va ularning texnik terminologiyasini to‘g‘ri ifodalash masalasi mavjud.

Bundan tashqari, xalqaro standartlarda belgilangan talablarni bajarish uchun korxonalarga yangi texnologiyalar, zamonaviy uskunalar va o‘lchash vositalarini joriy etish zarur bo‘lishi mumkin. Bu esa, ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun qo‘shimcha moliyaviy xarajatlarni yuzaga keltiradi.

Yana bir muhim muammo — malakali mutaxassislar masalasidir. Xalqaro standartlarning mazmunini chuqur tushunadigan, ularni ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish jarayonlariga tatbiq eta oladigan mutaxassislarni tayyorlash zarur.

Shuningdek, xalqaro standartlarni amaliyotga joriy etishda standartlar, texnik reglamentlar, metrologik talablar va muvofiqlikni baholash tartib-taomillarining o‘zaro uyg‘unligini ta’minlash ham muhim ahamiyatga ega.

O‘zbekistonda xalqaro standartlarni joriy etish istiqbollari

O‘zbekistonda milliy standartlashtirish tizimini xalqaro talablar bilan uyg‘unlashtirish jarayonini yanada takomillashtirish uchun bir qator vazifalarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Birinchidan, xalqaro standartlarni milliy standart sifatida qabul qilish jarayonlarini takomillashtirish va ularni amaliyotga tezkor joriy etish mexanizmlarini rivojlantirish zarur.

Ikkinchidan, xalqaro standartlarning o‘zbek tilidagi sifatli va texnik jihatdan to‘g‘ri tarjimalarini ishlab chiqishga e’tibor qaratish lozim.

Uchinchidan, korxonalarga xalqaro standartlarning talablarini tushuntirish va ularni joriy etish bo‘yicha uslubiy yordam ko‘rsatish tizimini kuchaytirish kerak.

To‘rtinchidan, metrologiya, sinov va muvofiqlikni baholash infratuzilmasini xalqaro talablar asosida rivojlantirish zarur.

Beshinchidan, standartlashtirish va texnik jihatdan tartibga solish sohasida zamonaviy bilimlarga ega bo‘lgan malakali kadrlar tayyorlashni takomillashtirish lozim.

Oltinchidan, oliy va professional ta’lim muassasalarida standartlashtirish, metrologiya, sertifikatlashtirish va texnik jihatdan tartibga solish fanlarini o‘qitishda xalqaro tajribadan keng foydalanish maqsadga muvofiq.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, xalqaro standartlarni milliy amaliyotga joriy etish O‘zbekiston iqtisodiyotining xalqaro iqtisodiy makonga integratsiyalashuvi, mahalliy mahsulotlarning sifat va xavfsizlik ko‘rsatkichlarini oshirish hamda ularning raqobatbardoshligini kuchaytirishning muhim shartlaridan biridir.

Xalqaro standartlarni joriy etish ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, resurslardan samarali foydalanish, mahsulot sifatini barqaror ta’minlash va eksport imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Biroq mazkur jarayon faqat standart hujjatlarini qabul qilish bilan chegaralanmasligi, balki

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

korxonalarning texnik imkoniyatlarini oshirish, metrologik ta'minotni rivojlantirish, sinov va muvofiqlikni baholash tizimini takomillashtirish hamda malakali kadrlar tayyorlash bilan birgalikda olib borilishi zarur.

Xalqaro standartlarni milliy amaliyotga muvaffaqiyatli joriy etishning asosiy sharti — **standart, metrologiya, muvofiqlikni baholash, texnik jihatdan tartibga solish va ishlab chiqarish amaliyotining yagona tizim sifatida faoliyat yuritishini ta'minlashdir**.

Shu bilan birga, O'zbekistonda xalqaro standartlarni joriy etish jarayonini raqamlashtirish, standartlar bo'yicha axborot bazalarini takomillashtirish, ishlab chiqaruvchilar uchun metodik ko'makni kuchaytirish va ta'lim tizimida xalqaro standartlashtirish bo'yicha kompetensiyalarni shakllantirish kelgusidagi ustuvor vazifalardan bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining **"Standartlashtirish to'g'risida"gi Qonuni**. O'RQ-800-son, 2022-yil 3-noyabr.
2. O'zbekiston Respublikasining **"Texnik jihatdan tartibga solish to'g'risida"gi Qonuni**. O'RQ-819-son, 2023-yil 27-fevral.
3. O'zbekiston Respublikasining **"Metrologiya to'g'risida"gi Qonuni**.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Texnik jihatdan tartibga solish sohasida davlat boshqaruvini yanada takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni**.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining texnik jihatdan tartibga solish va standartlashtirish tizimini takomillashtirishga oid qaror va farmonlari.
6. Ismatullayev P.R., Matyakubova P.M., To'rayev Sh.A. **Metrologiya, standartlashtirish va sertifikatlashtirish**. — Toshkent: Lesson Press, 2015.
7. Ismatullayev P.R., Matyakubova P.M., To'rayev Sh.A. **Standartlashtirish va texnik jihatdan tartibga solish**. — Toshkent, 2017.
8. Matyakubova P.M., Ismatullayev P.R., Gaziyev G.A., To'rayev Sh.A. **Standartlashtirish asoslari**. — Toshkent: DM NASHR SERVIS, 2019.
9. Maxmonov U.A., Amirqulov U.O. **Standartlashtirish, metrologiya va sifatni boshqarish**. — Toshkent: Excellent Polygraphy, 2020.
10. Parpiyev M.P., Nazarov A.M. **Standartlashtirish asoslari**. — Toshkent: Toshkent davlat agrar universiteti, 2022.
11. Isayev R.I., Karimova U.N. **Metrologiya, standartlashtirish va sertifikatlashtirish**. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2011.
12. Qurbanov A.A. **Metrologiya, standartlashtirish va sertifikatlashtirish**. — Toshkent: Yangiyul poligraph service, 2007.
13. Fayziyev R.R. **Metrologiya, o'zaro almashinuvchanlik, standartlashtirish**. — Toshkent: Mehnat, 2004.
14. Mo'minov N.Sh., Nazarov A.M. **Metrologiya va o'lchashlar yagonaligini ta'minlash**. — Toshkent: Zebo Prints, 2025.
15. Abduqodirov G. **Metrologiya, standartlashtirish va sertifikatlashtirish**. — Toshkent: NIF MSH, 2024.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.